

Nr 373

Av herr **Stenberg m. fl.**, *angående ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.*

I många avseenden är det svenska näringslivet beroende av statsmakternas ekonomiska och finanspolitiska åtgärder. I särskilda motioner till årets riksdag framfördes från vårt håll synpunkter och förslag berörande såväl den ekonomiska politiken som skattepolitiken, vilka kräver beaktande av att det svenska näringslivet skall kunna fylla sina uppgifter i ett framåtsträvande samhälle.

Från folkpartiets sida föreslås sålunda bl. a. avskaffande av den extra bolagsskatten, avstående från den planerade skärpningen av varulagervärderingsreglerna, gynnsammare avskrivningsvillkor för byggnader, rätt till förlust- och resultatutjämning.

Vad gäller de mindre företagen, vilka genom sitt stora antal och sin betydande andel av landets totala produktion spelar en betydande roll för vårt samhälle, har från vårt håll vid sidan av ovanstående aktualiserats flera andra problem, såsom yrkesutbildningen. Under en interpellationsdebatt den 5 december 1958 framlade herr Ohlin vidare ett omfattande program till den mindre företagsamhetens gagn. Utöver flera av redan ovan nämnda önskemål begärdes sålunda återinförande av den rätt som tidigare funnits för företagsägare att i viss utsträckning kostnadsfritt avsätta medel för egen pensionering i rörelsen, ökat stöd åt statens hantverksinstituts rationaliserings- och forskningsverksamhet, krav på betydande återlånerätt av premiemedel vid en kommande pensionsreform för att underlätta kapitalförsörjningen, främjande genom lämpliga åtgärder av den mindre företagsamhetens export.

Ett centralt problem för den mindre företagsamheten gäller svårigheten att få långa krediter. Denna fråga har ännu inte kunnat bringas till en någorlunda smidig och tillfredsställande lösning på den svenska kapitalmarknaden.

Den kapitaltillförsel till det svenska näringslivet, som sker från t. ex. försäkringsväsendet, har ökat, men av olika skäl har inte den mindre företagsamheten förmått tillgodogöra sig sådant kapital i nämnvärd omfattning. Det främsta skälet härför torde vara att det placeringsvilliga försäkringskapitalet av praktiska skäl föredrar större låntagare.

Å andra sidan har de kreditmöjligheter, som står till buds genom statsgaranterade lån, företagarföreningar, AB Industrikredit och kommerskollegiums utlåningsverksamhet antingen varit alltför begränsade till sitt om-

fång eller ställt så stora krav på säkerhet att lånemöjligheterna därigenom inskränkts.

I mycket betydande omfattning har därför den mindre företagsamheten varit hänvisad till kortfristiga krediter, vilka dels ställer sig dyra — ofta får många företagare för hela sin kredit betala 6 till 8 procent — och dels genom sin korta bundenhet gör företagaren överdrivet beroende av växlande lägen på penningmarknaden och i hög grad försvårar hans långtidsplanering inom företaget.

Från myndigheternas sida har hittills mycket litet åtgjorts för att förbättra den mindre företagsamhetens ställning på kapitalmarknaden. Behovet av åtgärder i denna riktning ter sig emellertid nu av flera skäl mera trängande än någonsin. Vårt numera bl. a. till följd av efterkrigstidens ekonomiska politik relativt höga ränteläge blir särskilt kännbart inom de sektorer av näringslivet som har särskilda svårigheter att uppnå långsiktiga krediter. För den händelse och i den omfattning de sedan länge pågående strävandena till ökad ekonomisk integration i Norden och Västeuropa leder till framgång kommer kraven på skärpt konkurrenskraft att öka behovet av långa krediter både primärt för investeringsändamål och sekundärt för merkantila syften. Det kan erinras om att den s. k. sexmaktsunionen bildar en stor omställningsfond för att möta övergångstidens påfrestningar. Härtill kommer att det relativt höga svenska kostnadsläget i förening med en hårdnande internationell konkurrenssituation ytterligare markerar behovet av långsiktig och relativt billigt kapital inte minst för den mindre företagsamhetens räkning.

Ett särskilt kreditinstitut

Från folkpartiets sida har frågan om den mindre företagsamhetens ställning på kapitalmarknaden aktualiserats bl. a. genom en interpellation till handelsministern den 27 februari 1957, vari bl. a. togs fasta på ett uppslag från den mindre industriens sida som syftade till att möjliggöra uppläggande av ett obligationslån genom affärsbankernas försorg med hjälp av ett särskilt för ändamålet tillskapat kreditinstitut.

Från regeringens sida möttes förslaget — som för sitt förverkligande kräver vissa ändringar i banklagen — då ingen förståelse. Enligt vad som blivit bekant har emellertid nu ett förslag av i huvudsak denna innebörd utarbetats inom Svenska bankföreningen och förelagts regeringen.

En amerikansk lag

Det kan nämnas att man i USA genom en lag av år 1958 slagit in på liknande linjer. Genom den s. k. »Small Business Investment Act of 1958» upprättas en avdelning inom den redan tidigare existerande Small Business

Administration som kallas Small Business Investment Division. Denna avdelning är bemyndigad godkänna, reglera och kontrollera »Small business investment companies», att låna medel till sådana bolag och att låna medel till s. k. »state and local development companies».

Lagen innebär vidare upprättandet av en revolverande fond på 250 milj. dollars för nämnda avdelning. Pengarna utlånas av finansdepartementet.

Small business investment companies kan bildas av 10 personer och skall vara godkända av delstatsmyndigheterna eller av Small Business Administration (SBA). Ett sådant bolag måste ha ett inbetalt kapital på 300 000 dollars innan det får börja sin verksamhet. Aktier kan få köpas av individer, konsortier, bolag, försäkringsföretag och banker. SBA får bidra med högst 150 000 dollars till varje sådant bolag genom att köpa debentures, som får betraktas som en del av det inbetalda kapitalet. Dessa bolag får låna pengar från allmänheten enligt bestämmelser som utfärdats av SBA. SBA får också låna ut pengar till dem, dock inte mer än vad som motsvarar hälften av det inbetalda kapitalet plus balanserad vinst.

Det kan nämnas att de lån som investeringsföretagen beviljar skall vara »of such sound value, or so secured, as reasonably to assure payment». Den maximala amorteringstiden är 20 år, som kan förlängas med 10 år i vissa fall.

I förberedelsearbetet betonades att skattemedel i minsta möjliga utsträckning skulle användas och att banksystemet skulle medverka i den utsträckning som vore förenligt med sunda bankprinciper.

Då ett förslag nu framlagts till Kungl. Maj:t, förutsätter vi att förslag om erforderliga ändringar i lagstiftningen snarast framlägges för riksdagen. Vi vill därför endast här understryka behovet av att den mindre företagsamheten med skyndsamhet beredes tillbörligt utrymme på den svenska långa kapitalmarknaden. De ovannämnda uppslagen torde erbjuda tekniskt väl framkomliga vägar.

Veterligen har inte den pågående utredningen rörande de statliga kreditformerna för den mindre företagsamheten fått några direktiv att uppta även denna fråga till behandling. Från regeringshåll har endast sagts att nämnda utredning är oförhindrad att taga upp saken.

Oberoende av de förslag som kan komma att framläggas som resultat av pågående undersökningar på offentlig och privat väg synes dock vissa åtgärder till förbättrande av den mindre företagsamhetens försörjning med långa krediter kunna vidtagas utan dröjsmål.

AB Industrikredit

En näraliggande åtgärd vore att verkställa översyn av det halvstatliga företaget AB Industrikredits utlåningsbestämmelser. Nämnda företag, som tillkom efter beslut vid 1934 års riksdag, har enligt sin bolagsordning

till föremål »att idka lånerörelse genom att åt näringsidkare här i riket lämna lån mot säkerhet, som finnes fullt betryggande».

Avsikten var att företaget i huvudsak skulle lämna lån till mindre och medelstora industriföretag, vilka icke var i stånd att upptaga obligationslån antingen på grund av att de var för små eller emedan de icke förfogade över erforderliga säkerheter.

Företagets allmänna målsättning var sålunda väl ägnad att underlätta den mindre företagsamhetens försörjning med längre krediter. I praktiken har det emellertid visat sig att AB Industrikredit icke uppnått någon större utlåning, trots att företaget särskilt under sina första år gjorde sig känt bl. a. genom flitig annonsering i hantverkets och småindustriens tidskrifter. F. n. torde AB Industrikredit ha en utlåning av sammanlagt endast ca 60 milj. kronor.

Denna i förhållande till behovet blygsamma utlåning torde sammanhänga bl. a. med den omständigheten att företaget i likhet med andra kreditinstitutioner under 1950-talet av statsmakterna ålagts kreditrestriktioner. Ända sedan 1949 har AB Industrikredit varit underkastat särskilda direktiv om restriktiv utlåning. Möjligheterna till utlåning har dessutom ytterligare begränsats genom att rätten till upplåning maximerats. År 1955 begränsades sålunda en tidigare medgiven rätt att hos livförsäkringsbolag upptaga lån på 8 milj. kr. om året till 6 milj. kr. Riksbanken har därvid även förutsatt att lån därutöver icke skulle få anskaffas genom utgivande av obligationslån.

Framför allt torde dock AB Industrikredits utlåning ha begränsats genom de krav på säkerhet som gäller. Lån beviljas mot fastighetsinteckningar och/eller förlagsinteckningar, vilka senare dock måste vara kompletterade med borgen. Inteckningarna gäller nästan undantagslöst från botten.

Det framgår härav att de krav på säkerheter som AB Industrikredit enligt sina föreskrifter måste ställa är mycket höga. Som konsekvens har detta lett till att företaget inte varit i stånd att betjäna mer än en relativt begränsad krets av låntagare. Alla de fall då säkerheterna »icke är fullt betryggande» måste sålunda uteslutas. Den ovan nämnda annonseringen i hantverkets och småindustriens tidskrifter ledde sålunda icke enligt uppgift till avslutandet av någon enda lånetransaktion emedan de erbjudna säkerheterna icke var »fullt betryggande». Enligt de erfarenheter som utredningarna rörande ifrågavarande låneärenden gav måste kreditgivningen till småindustrien i regel i hög grad grundas på företagarens personliga egenskaper: framåtanda, teknisk och kommersiell begåvning, gott ekonomiskt förstånd och god moral.

Detta visar att en förutsättning för en utveckling av AB Industrikredit i från början avsedd riktning kräver en uppmjukning av nuvarande rigorösa krav på säkerhet i riktning mot förtroendekrediter. Då emellertid förtroendekrediter kräver så ingående kännedom om den lånesökan-

des förhållanden att endast en lokal institution kan väntas äga kvalifikationerna för en sådan bedömning torde vid en sådan förändring böra övervägas ett arrangemang som innebär att AB Industrikredit upprätthåller regelbundet samarbete med företagarföreningar eller vederbörande branschorganisationer.

Vid en sådan översyn av AB Industrikredits bolagsordning bör vidare tagas i blickfältet möjligheterna att förse även detaljhandeln med krediter. Som bekant kan detaljhandeln f. n. icke tillgodogöra sig några krediter av den art som i princip står till hantverkets och småindustriens förfogande. Med kännedom om den snabba och kapitalkrävande rationaliseringsprocess som försiggår i distributionsledet framstår det som angeläget att även detta produktionsled tillförsäkras bättre möjligheter att anskaffa långsiktiga krediter.

Lokalfrågor

I många sammanhang har understrukits att den mindre företagsamhetens lokalbestånd både produktionsmässigt och med hänsyn till hälsoförhållandena är otillfredsställande. En särskild utredning arbetade på sin tid med dessa problem men den fullföljde aldrig sitt arbete utan nedlades. Komerskollegium uttalade t. ex. 1953 att småindustriens lokalbestånd »i mycket stor utsträckning är föråldrat samt särskilt med avseende på tillgång till dagsljus, uppvärmning och ventilation bristfälligt». Arbetsmarknadsstyrelsen framhöll samma år att »åtskilliga problem föreligga, vilka behövt utredas i syfte att underlätta småföretagarnas möjligheter att ordna sina lokalfrågor». Behovet av en undersökning har i många andra sammanhang så klart dokumenterats att det framstår som ytterst angeläget att den nedlagda utredningen utan dröjsmål återupptages. Inte minst framstår detta önskemål som trängande mot bakgrund av de lokalsvårigheter som de mindre företagen ofta råkar in i vid genomförande av saneringsplaner i städerna. Problemet framstår här inte bara som tekniskt. Även finansieringen av nya lokaliteter av sådan belägenhet och kvalitet att de framstår som acceptabla erbjuder ofta betydande svårigheter.

Differentierad skatt

I motioner framförda från vårt håll vid årets riksdag upptages flera för näringslivet väsentliga problem på beskattningens område. Utöver dessa i annan motion framförda yrkanden vill vi beröra en annan fråga, som har betydelse för de mindre företagens försörjning med *eget kapital*. Härvid spelar skattebestämmelsernas utformning en betydande roll. I den allmänna debatten har tanken framförts om införande i vårt skattesystem av möjligheter liknande dem i USA existerande att för företag, vars omslutning icke överstiger viss storleksordning, ett bottenbelopp av vinsten (i USA

25 000 dollars) beskattas lindrigare än den vinst som överskrider ett sådant bottenbelopp. Vi är medvetna om att ett sådant system är behäftat med nackdelar. Det kan t. ex. befaras stimulera till uppdelning av företagsenheter. Å andra sidan skulle det medföra en klart gynnsammare skattebehandling av mindre företag, vilka för sin kapitalförsörjning är i särskilt hög grad beroende av att ökade finansieringsmöjligheter kan öppnas. Frågan är utan tvekan av sådan vikt att den borde ägnas en ingående belysning. Det borde förslagsvis kunna ske genom finansdepartementets försorg.

Med hänvisning till det ovan anförda vill undertecknade, som förutsätter att det förslag som nu framlagts från Svenska bankföreningen att förbättra de mindre företagens tillgång till långfristigt kapital skall från vederbörande myndigheters sida behandlas med all skyndsamhet, föreslå,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om sådana förändringar i AB Industrikredits bolagsordning att kravet på säkerheter för därifrån utlämnade lån göres mindre rigorösa särskilt med hänsyn till behovet att tillgodose även ansökningar om s. k. förtroendekrediter,

att AB Industrikredit medges avsevärt vidgade upplåningsmöjligheter,

att möjligheter skapas att tillgodose även mera långsiktiga kreditbehov inom distributionsledet såsom detaljhandeln,

att den nedlagda utredningen rörande den mindre företagsamhetens lokalproblem utan dröjsmål återupptages och bringas till fullbordan och att utredningen även till beaktande upptager de med lokalproblemen sammanhängande finansieringsproblemen, samt

att riksdagen i övrigt måtte beakta ovan anförda synpunkter.

Stockholm den 27 januari 1959

N. Stenberg

Johan Ö. Ågren

Sigfrid Löfgren

Wald. Svensson

Edvin Jacobsson
i Tobo

Carl Christenson
i Malmö

Yngve Hamrin